

Furmaziun professiunala superiura

Las pussaivladads da furmaziun dal stgalim terziar

■ **Suenter la scola populara obligatorica (stgalim primar e secundar I) absolva la gronda part dals giuvenils ina furmaziun fundamentala professiunala (empredissadi). Tgi che sa decida bain per la furmaziun professiunala, ma vul metter in accent pli ferm sin ils roms da scola, po absolver la maturitad professiunala ubain frequentar ina scola media commerciala.** L'autra via frequenta è quella da la scola da maturitad gimnasiala che porscha pli tard l'access a las scolas autas universitaras. In'ulteriura pussaivladad da furmaziun represschentan las scolas medias specialisadas. Ellas porschan in'alternativa tar la maturitad professiunala e tar la maturitad gimnasiala cun preparar per ina furmaziun professiunala superiura (surtut sin ils champs pedagogia e sanadad / lavur sociala).

Tut las vias da furmaziun menziunadas appartegnan al stgalim secundar II, il qual vegn frequentà suenter avair terminà la scola populara (pia en la vegliadetgna da ca. 16 fin 19/20 onns). En il center da la presentaziun dad oz stattan però las pussaivladads da furmaziun superiura dal stgalim terziar, pia las scolaziuns che pon vegnir absolvidas suenter avair terminà il stgalim secundar II. Abstrahà da las scolas autas universitaras

(ch'èn gia vegnidas tractadas en in'atgna presentaziun) cumpiglia il stgalim terziar las suandantas purschidas: furmaziun supplementara individuala, preparaziun per examens professiunals superiurs, scolas specialisadas superiuras, scolas autas specialisadas (sco er las scolas autas pedagogicas).

Furmaziun supplementara

La furmaziun supplementara serva a megliar ed ad actualisar competenzas, abilitads ed enconuschientschas existentas sco er a las orientar vers secturs e vers incumbensas novas ed a las amplifigar il medem mument. Activitads da furmaziun supplementara han lieu ordaifer il sistem da furmaziun formal. Da quai fan part activitads da la furmaziun generala u da la furmaziun orientada a la professiun ch'han lieu en in rom organisà e che na mainan betg a diploms reconuschids dal stadi (tranter auter curs da furmaziun supplementara, seminaris) ubain process d'emprender ordaifer ina relaziun d'instruir e d'emprender u d'ina pussaivladad d'emprender (tranter auter leger litteratura specialisada, emprender a la piazza da lavur).

La gronda part da la populaziun svizra fa en x-ina furma ina furmaziun supplementara (p.ex. tecnicas da lavur, competenzas d'agir e da manar, curs da lingua). Sch'ina persuna absolva ina furmaziun supplementara, dependa tranter auter da sia motivaziun generala, da las resursas da temp e finanzialas u da la purschida da furmaziun supplementaras.

Suenter la furmaziun fundamentala professiunala datti numerusas pussaivladads da sa scolar vinavant.

FOTO SEBASTIAN BERNHARD PIXELIO

Il mund da la furmaziun supplementara svizzer sa distingua tras ina gronda diversitad che pertutga la competenza, la regulaziun, las purschidas e la finanziaziun. La furmaziun supplementara s'orientescha per gronda part a l'economia da martgà. Persunas privatas èn savens las purtadras e las purschidas da furmaziun supplementaras. La furmaziun supplementara fa en emprima lingua part da l'atgna responsabladad da l'individü e vegn purtada per gronda part dals participants sez. La Confederaziun ed ils chantuns ageschan mo subsidiarment in il sectur da la furmaziun

Examens professiunals superiurs ed examens professiunals federals

Ils examens professiunals federals ed ils examens professiunals superiurs sa drizzan a persunas cun experientschas professiunals da plirs onns che vulan approfondar lur enconuschientschas u che vulan sa preparar per ina funcziun directiva. Tut en tut vegnan purschids circa 410 examens professiunals federals ed examens professiunals superiurs reconuschids. La part la pli gronda pertutga dentant in dumber limità da professiuns. Ils examens professiunals federals superiurs – en il champ artisanal-industrial numnads tradiziunalmain er examens da maister – fan pli grondas pretensiuns ch'ils examens professiunals.

Als examens professiunals federals vegn per regla admiss tgi ch'ha absolvi almain ina furmaziun fundamentala professiunala da 3 u da 4 onns e tgi che po cumprovar ina pratica professiunala da plirs onns. Il medem vala per ils examens professiunals federals superiurs. Mintgant sto dentant vegnir fatg ordavant in examen professiunal.

Perquai ch'ils curs n'èn betg reglamentads dal stadi na sutstattan els betg ad ina surveglianza statala. Ils cuntegns ed il program sa drizzan tenor las prescripziuns dals urdens d'examen. Ils curs vegnan absolvids en moda complementara a la professiun e duran 3 fin 4 semesters. La preparaziun po er avair lieu en moda autodidactica.

Scolas specialisadas superiuras

Las scolas specialisadas superiuras intermedieschas a las absolventas ed als absolvents la competenza da surpigliar independentmain la responsabladad professiunala e directiva en lur sectur. Las furmaziuns ed ils studis da diplom supplementar èn orientads a la pratica e promovon specialmain in pensar metodoc e cumbinatoric. Ultra da quai porschan els qualificaziuns da cuntinuaziun che permettan d'analisar incumbensas che sa refereschan a la professiun e da realisar en la pratica las enconuschientschas ch'ins ha obtegnì.

Las scolas specialisadas superiuras porschan scolaziuns ch'èn reconuschidas sin plaun federal per ils suandants secturs: tecnica; hotellaria, turissem ed economia da chasa; economia; agricultura e selvicultura; sanadad; fatsg socials e furmaziun da persunas creschidas; art, art applitgà e design; traffic e transport. Scolaziuns vegnan purschidas d'instituziuns da scolaziun chantunals u privatas.

Supplementarment a la clusiu dal stgalim secundar II (attestat federal da qualificaziun, scola media specialisada terminada, attestat da maturitad gimnasiala) pon vegnir pretendidas experientscha professiunala ed in'examinaziun da la qualificaziun per vegnir admiss ad ina scola specialisada superiura.

Mintga furmaziun sa basa sin il plan d'instrucziun general che vala en tut la Svizra e che las purschidas ed ils purschiders da furmaziun sviluppan en collavuraziun cun las organisaziuns dal mund da lavur. Ils plans d'instrucziun generals determineschan tranter auter il profil professiunal e las competenzas che duain vegnir cuntanschidas, ils champs da furmaziun e lur procentualas temporalas, sco er ils cuntegns da la procedura da qualificaziun. La lingua d'instrucziun è mintgamai la lingua nazionala. Ina instrucziun bilingua ed englais sco lingua d'instrucziun èn pussaivels.

La furmaziun a temp cumplain dura – cumprais ils praticums – almain 2 onns, la furmaziun complementara a la professiun almain 3 onns. En cas da la scolaziun complementara a la professiun è prescritta in'activitad professiunala sin il champ respectiv d'almain 50%. Per las scolaziuns valan dumber minimal d'uras d'emprender. La procedura da qualificaziun per il diplom consista almain d'ina lavur da diplom u d'ina lavur da project pratica e d'examen a bucca u en scrit.

Ils titels da scolas specialisadas superiuras reconuschidas èn protegids tras la lescha: En il diplom vegnan la scolaziun ed il titel respectiv menziunads cun «dipl.» (diplomada u diplomà) e cun las cumpletaziuns «SSS» (scola specialisada superiura; per exempel tecnicista dipl. SSS construcziun en lain/tecnicist dipl. SSS construcziun en lain). In diplom d'ina scola specialisada superiura avra l'access ad in studi ad ina scola auta specialisada en il medem sectur special u en in sectur special parentà.

Scolas autas specialisadas

Ultra da las scolas autas universitaras ha la Svizra anc in segund tip da scola auta, las scolas autas specialisadas. Ellas èn vegnidas creadas a partir da la mesadad dals onns 1990 cun reorganisar e cun fusiunar scolas specialisadas superiuras. Las scolas autas specialisadas porschan scolaziuns e studis orientads a la pratica ed a l'applicaziun cun diploms che cuntengnan qualificaziuns professiunals. Tar lur purschida tutgan scolaziuns e studis da bachelor e da master sco er ina vasta paletta da furmaziun supplementaras. Las scolas autas specialisadas porschan in access ad in studi ad ina scola auta en special a gliud da professiun ch'ha fatg ina furmaziun fundamentala professiunala e supplementarment ina maturitad professiunala.

L'incarica da prestaziun da las scolas autas specialisadas cumpiglia la teoria (scolaziun e furmaziun supplementara), la perscrutaziun ed il svilup orientads a

l'applicaziun, il servetsch a favur da terzas persunas sco er la collavuraziun cun las scolas autas e cun ils instituts da perscrutaziun en Svizra ed a l'exteriur. Pervia da lur studis orientads a la pratica e pervia da lur perscrutaziun orientada al champ da professiun tutgan las scolas autas da pedagogia (SAP) tar il tip da scola auta «scola auta specialisada».

I dat en Svizra set scolas autas specialisadas regiunalas da dretg public e duas scolas autas specialisadas reconuschidas da dretg privat. En total vegnan purschids passa 200 studis che s'orienteschan a la pratica en ils suandants secturs specialis: tecnica e tecnologia d'infurmaziun; architectura, construcziun e planisaziun; chemia e ciencias da la vita; agricultura e selvicultura; economia e servetschs; design; sanadad; lavur sociala; musica, teater ed auters arts; linguistica applitgada; psicologia applitgada. Vitiers vegnan las scolaziuns da la furmaziun da persunas d'instrucziun che vegnan purschidas per gronda part da las scolas autas da pedagogia. A tschertas scolas autas specialisadas vegnan er furmadas persunas d'instrucziun.

La scolaziun a las scolas autas specialisadas vegn fatga dapli l'atun 2005 tenor il model da dus stgalims cun studis da bachelor e da master tenor la Decleraziun da Bologna. Studis da bachelor (180 puncts ECTS) qualificgeschan per regla per ina professiun. Els permettan d'entrar directament en la pratica professiunala. Il studi a temp cumplain dura 3 onns, in studi complementar a la professiun dura per regla 4 onns. Ils studis da master intermedieschas supplementarment enconuschientschas pli profundas, specialisadas e che sa basan sin la perscrutaziun e preparan las studentas ed ils students per in diplom supplementar che cuntegna qualificaziuns professiunals. In studi dura 1,5 fin 2 onns. La purschida da studis da master resta limitada, perquai ch'il diplom da bachelor che cuntegna qualificaziuns professiunals è da princip la regla a las scolas autas specialisadas. Cuntrari a las scolas autas universitaras na porschan las scolas autas specialisadas nagin studi da doctorat.

Scola auta da tecnica ed economia a Cuir (STE)

Il 1964 è vegnì avert a Cuir la Scola tecnica superiura (STS), in Tecnicum da saira cun la finamira d'offrir a gliud giuvna da la region ina scolaziun complementara sco chemichers, architects u inschigners. Ils emprims diploms èn vegnids surdads il 1968. Il 1972 è la STS vegnida reconuschida sco scola d'inschigners ed ha offert il 1990 (per l'emprima giada en Svizra) in curs dal di en la sparta telecomunicaziun. Il 1991 èn sa separadas las spartas d'inschigners (STS) e la Scola superiura d'economia ed administraziun (SEA, averta il 1988). Dapi il 1993 disponan questas scolas d'in nov center da furmaziun. Cun la transformaziun en ina scola auta professiunala, reconuschida tenor il dretg federal, ha la STS obtegnì il 1998 il titel da Scola auta da tecnica ed architectura STA Cuir; a la fin dal 2000 ha ella dentant stuì fusiunar cun la SEA. Dapi alura sa numna ella Scola auta da tecnica ed economia (STE resp. tudestg HTW). Ella offrescha sper studis da diplom e curs supplementars cun diplom (dapi il 1991) era prelecziuns e curs specialis sco era curs per la maturitad professiunala tecnica (dapi il 1994). Studentas e students total: 1999 791; 2002 1113; 2009 1506.

La presentaziun:

Dossier «Furmaziun professiunala superiura».

Dapli infurmaziuns:

chatta.ch/?hiid=4003
www.chatta.ch

La Scola auta da tecnica ed economia a Cuir porscha studis da bachelor e da master. FOTO TH. GSTÖHL